

Restoratiivisuus on kestävä kehitystä

Jens Gellin, 2024

Rauha ja sen puuttuminen yhdistää meitä kaikkia. Maailmanrauha, yhteiskuntarauha, työrauha, asumisrauha ja sisäinen rauha. Selkeimmin väkivalta ja levottomuus näkyy ja tuntuu pienemmissä yhteisöissä. Se leviää sanattomissa tunteissa ja tarinoissa.

Voidaksemme tehdä työmme hyvin sovittelijoina tulee meidän sekä kyetä eriytyvään erityiseen osaamisen suuntaan, restoratiiviseen työskentelyyn. Meidän on samalla kyettävä omaksumaan systeemitoreettinen lähestyminen asiakastyössä, jossa ihmisten väliset suhteet ovat sidoksissa toimintakulttuureihin, erilaisiin tarinoin ja yhteiskuntanormeihin.

Yleismaailmallisesti tätä aikaa kuvataan sanalla antroposeeniseksi aikakaudeksi, jolla tarkoitetaan aikaa jona ihmisen toiminta, on alkanut vaikuttaa merkittävästi maapallon geologisiin ja ekologisiin prosesseihin. Käsite on tullut kreikan kielestä ja voidaan myös ymmärtää viittaavan ihmisen aiheuttamiin muutoksiin tai ilmiöihin maapallolla yleisemmin. Minä näen tämän sosioekologisen dissonanssin kasvun aikakautena.

Kognitiivinen dissonanssi on peräisin ajatusten yhteensopimattomuudesta, mikä luo ihmisissä huomattavaa epämukavuutta. Tiedän mitä kielteistä olen tekemässä, mutta olen oppinut torjumaan tai lievittämään niitä ajatuksia ja tunteita, joita tekoni minulle aiheuttaa. Mitä monimutkaisemmaksi toimintaympäristömme, systeemimme menee, sitä haastavammaksi ja myös traumatisoivaksi minämme tulee.

Olemme yhä toistuvammin ristiriidassa ajatusten, uskomusten, arvojen ja käytöksen välillä. Sosiaalisissa konflikteissa huomaamme usein, että ihmiset haluavat irtautua kielteisistä ajatuksista monilla eri tavoilla. Keskeisimmät niistä ovat kieltää osallisuus, vältellä kaikenlaista kohtaamista, syyllistää muut ja luoda defensesja, joista monet ovat traumatisoivia. Me kaikki osaamme nämä ja jotkut valitettavasti paremmin kuin muut. Tästä seuraa mm. kyvyttömyys yhteensovittaa ajatukset ja tarpeet toisen osa puolen tarpeiden kanssa. Tähän kyvyttömyyteen tai puolustusreaktioihin liittyy monilla myös sosiaalisen älykkyyden ja tunneälyn puutteita. Mitä kauemmaksi ihmiset etäännyvät toisistaan verkkovälitteiseen maailmaan sitä vahvemiksi muodostuu yleinen piilevä vihamielisyys.

Venäjä, Israel ja Suomesta katsottuna muutamat muut itäisen maapallon maat käyttävät jatkuvasti samoja puolustusmaneereja, selityksiä ja merkitys antoja kuin mitä me omissa yhteisöissämme käytämme. Mikä vain koettu uhka koetaan oikeutetuksi hoitaa tavoilla, jotka aina sisältävät myös räikeää ihmisoikeuksien polkemista. Maiden sisällä tämä näkyy yhä vahvistuvana polarisaationa, ulossulkemisena, näennäisinä arvokampanjoina, vastarinta liikehdintänä ja kontrollin kasvuna sekä sanktioina. Tämä näkyy myös Suomessa.

Kaikki rauha tai väkivalta liittyy kestäväan kehitykseen. Kestävä kehitystä on kuvattu myös ihmiskunnan suurimmaksi oppimishaasteeksi. Oppimishaasteita ei voi käsitellä vain rakenteellisilla uudistuksilla, varsinkaan kun on kyse ihmisten tavoista kohdata muuttuvia tilanteita suhteessa toisiin ihmisiin. Kestävä

kehitystä ei ole ilman rauhaa ja turvallisuutta eikä kestävää rauhaa ilman kehitystä ja köyhyyden poistamista, on todettu Euroopan neuvostossa.

Kestävän kehityksen kolme peruselementtiä ovat ekologinen, taloudellinen sekä sosiaalinen ja kulttuurinen kestävyys. Kestävän kehityksen tavoitteet tähtäävät siihen, että ihmiset oppivat elämään sopusoinnussa luonnon ja toistensa kanssa. ”Kestävä kehitys on kehitystä, joka tyydyttää nykyhetken tarpeet viemättä tulevilta sukupolvilta mahdollisuutta tyydyttää omat tarpeensa.” YK:n kestävä kehityksen ohjelma Agenda 2030 käynnistyi vuoden 2016 alusta, ja Suomi pyrkii ohjelman toteuttamisen kärkimaaksi. Agenda 2030 -toimintaohjelman ytimenä on 17 maailmanlaajuista tavoitetta. (<https://kestava-kehitys.fi/agenda-2030>)

Kestävää kehitystä edistävät Suomessa kestävä kehityksen toimikunta, kestävyyspaneeli, koordinaatioverkosto ja Nuorten Agenda2030 -ryhmä. Kestävän kehityksen toimikunnan jäsentahot edustavat monipuolisesti yhteiskunnan eri aloja ja intressitahoja. Suomen kestävä kehityksen asian tuntijapaneeli on riippumaton tiedepaneeli. Koordinaatioverkoston jäsenet koordinoivat ja sovittavat yhteen oman hallinnonalansa näkemykset kansalliseen kestävä kehityksen suunnitelmaan ja työhön. Olen pohtinut, miten tämä sosiaalinen ulottuvuus näkyy niin heikkona, lähes olemattomana.

Järjestöjen olisi hyvä laatia vahvemmin kestävä kehityksen toimenpidesitoumuksia. Sitoumus2050 (<https://sitoumus2050.fi/koti#/>) on työkalu organisaatioiden kestävyystyön kehittämiseen, tavoitteen asettamiseen, mittaamiseen ja raportointiin. Sosiaalisen kestävä kehityksen toimenpidesitoumuksia on erityisen vähän. Näiden sitoumusten merkitys on kuitenkin merkittävä, sillä mm. rauhaan, turvallisuuteen ja ympäristöön liittyvät päätökset kytkeytyvät ihmisten kykyyn ymmärtää toisiaan paremmin, ratkaista rauhanomaisesti kytevät kärjistyvät näkemyserot, käsitellä laajaa yhteiskunnallista polarisoitunutta rakenteellista väkivaltaa ja hajautunutta repivää kunnallista ja valtiollista päätöksen tekoa.

Suomen Sovitteluforumilla ja muilla sovitteluyhteisöillä on keskeinen rooli, kun rakennetaan toimintakulttuuria, jossa aito varhainen kuulluksi tuleminen ja osallisuus toteutuu. European Forum for Restorative Justice (EFRJ) konferenssissa Tallinnassa toukokuun lopussa todettiin kymmenissä työryhmissä ja yhteisissä asiantuntijaesityksissä, että restoratiivisuus on paljon laajempi aatteellisesti ja toiminnallisesti kuin vain rikosten sovittelu tai sovittelu yleensä.

Restoratiivisuus liittyy erityisesti kestävä sosiaalisen kehityksen seuraaviin tavoitteisiin:

- Vähentää eriarvoisuutta maiden sisällä ja niiden välillä
- Taata turvalliset ja kestävä kaupungit sekä asuinyhdyskunnat
- Edistää rauhanomaisia yhteiskuntia ja taata kaikille pääsy oikeuspalveluiden pariin
- Saavuttaa sukupuolten välinen tasa-arvo sekä vahvistaa naisten ja tyttöjen oikeuksia ja mahdollisuuksia
- Tukea vahvemmin kestävä kehityksen toimeenpanoa ja globaalia kumppanuutta

Restoratiivisuus ja sosiaalinen kestävyys liittyy kiinteästi tasa-arvoon, yhdenvertaisuuteen, toisen kunnioittamiseen, rakenteelliseen väkivallattomuuteen, eheisiin ihmissuhteisiin, osallisuuteen, yhteisöllisyyteen ja turvallisuuteen. Työyhteisöissä se käsittää myös mm. työterveydestä ja -turvallisuudesta huolehtimisen. Nämä ovat meitä kaikkia lähellä. Kehitys on kestävä vain, jos se on samanaikaisesti sekä ekologisesti, taloudellisesti, kulttuurisesti sekä sosiaalisesti kestävä. Jos sosiaalista

kestävyyttä ei edistetä ja sen annetaan jopa taantua, ei ihmiskunnalla ole mitään lähitulevaisuutta, jota voitaisiin kutsua rauhan tilaksi. Levottomuuksille on tyypillistä laajentua ja syventyä, eikä jossakin kohtaa ole enää mahdollista paluuseen.